

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Türk Felsefe Tarihi

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 9 • Sayı: 17 • 2011 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı **Yazı İşleri Müdürü** Salih Pulcu **Editör** Yunus Uğur **ISSN 1303-9369**

Yayın Kurulu

Şevket K. Akar, Yusuf Ziya Altıntaş, Nurullah Ardıç, Serhat Aslaner, Yücel Bulut, Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır,
İhsan Fazlıoğlu, F. Samime İnceoğlu, Abdulhamit Kırmızı, Mustafa Özel, Yunus Uğur, Ali Adem Yörük

Danışma Kurulu

Engin Deniz Akarlı, *Brown Üniversitesi, ABD*

Cemal Kafadar, *Harvard Üniversitesi, ABD*

Gökhan Çetinsaya, *İstanbul Şehir Üniversitesi*

Mustafa Kara, *Uludağ Üniversitesi*

Mehmet Genç, *İstanbul Şehir Üniversitesi*

Kemal Karpat, *Wisconsin Üniversitesi, ABD*

Tevfik Güran, *İstanbul Üniversitesi*

Sabri Orman, *İstanbul Ticaret Üniversitesi*

Mehmet İpsirli, *Fatih Üniversitesi*

Ali Birinci, *Türk Tarih Kurumu*

Türkçe Redaksiyon Nermin Tenekeci

İngilizce Redaksiyon Ayşe Başaran

Adres Vefa Cad. No. 48 34134 Vefa İstanbul **Tel** 0212. 528 22 22 pbx **Faks** 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org internet <http://www.talid.org>

Baskı-Cilt Xxxx Basım

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, MLA International Bibliography, Index Islamicus ve ASOS Index gibi indekslerce taranmaktadır.

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez.

Türk Felsefe Tarihi

Sunuş 5-10

*Türkiye'de Modern Felsefe Tarihi Yazımının Serencamı:
Geç-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Literatür Değerlendirmesi* 11-48
Ali UTKU-M. Cüneyt KAYA

*Türk'ün Felsefe ile Yüzyıllık İmtihanı:
Felsefeye Giriş Kitapları Üzerine Bir İnceleme* 49-103
İshak ARSLAN

*Cumhuriyet Dönemi Türkçe İslam Felsefesi Tarihi Çalışmalarına Dair
Literatür Denemesi* 105-154
Atilla ARKAN

Türkiye'de Bilgi Felsefesi Çalışmaları 155-168
Nebi MEHDİYEY

*Etik ile Ahlâk Arasında: Türkçe Ahlâk Felsefesi Literatürüne Dair
Etik Kavramı Kullanımı Üzerinden Bir Değerlendirme* 169-202
Hümeyra ÖZTURAN

Din Felsefesi Literatüründe Kuşbakışı Bir Gezinti 203-230
Rahim ACAR-Fatma YÜCE

Tarih Felsefesinin Türkiye'deki Seyri 231-271
Ayhan BIÇAK

Fenomenolojinin Türkiye Serüveni 273-312
Kasım KÜÇÜKALP

*Modern Türk Düşüncesinde Hermenötiğin Kendini Konumlama
ve Anlamlandırma Süreci* 313-332
Yakup KAHRAMAN

Bergsonculuğun Türkiye'ye Girişi ve Türk Felsefesine Etkisi 333-356
Yakup YILDIZ

Doğan Özlem ile Türkiye'de Felsefe Üzerine 357-381

Mahmut Kaya ile Türkiye'deki İslam Felsefesi Çalışmaları Üzerine 383-397

*Felsefe Sözlüklerimiz: Geç-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e
Bir Literatür Değerlendirmesi* 399-420
Ali UTKU

Latin Harfleriyle Yazılan İlk Felsefe Sözlükleri 421-432
Recep ALPYAĞIL

Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri:
Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi 433-488
Cahid ŞENEL

Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Felsefe Cemiyetleri 489-520
Emel KOÇ

Hilmi Ziya Ülken ve Türkiye'de Felsefe Çalışmalarına Katkıları 521-538
Mehmet VURAL

Türkiye'de Felsefi Antropoloji Çalışmaları:
Takiyettin Mengüşoğlu ve Felsefi Antropoloji Gelece-(ne)-ği 539-552
Yaylagül CERAN

Türkiye'de Estetik Çalışmaları ve İsmail Tunalı 553-574
Ayşe TAŞKENT

EK: Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Türkiye Araştırmaları
Ocak 2011-Haziran 2011 575-608

Sunuş

Felsefenin Türkiye'deki macerasına odaklanan *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*'nin (TALİD) bu sayısı, söz konusu macerayı genel olarak felsefe tarihi yazımı, felsefi eser türlerinin gelişim seyirleri, belli başlı felsefe disiplinlerine dair literatür değerlendirmeleri, bazı Batılı felsefi ekol/yaklaşımların Türkiye'deki yansımaları, felsefe çalışmalarını yönlendiren kurumsal yapılar ve süreli yayın dünyası ile Türkiye'de felsefenin çeşitli alanlarına önemli katkılarda bulunan isimlere dair tanıtımlar çerçevesinde inceliyor ve her sayıda olduğu gibi bu sayıda da felsefenin Türkiye'deki tarihini iki duayenin hayat hikayeleri özelinde irdeliyor.

Bu sayının hazırlanış sürecinde karşılaşılan belki de en önemli problem, "felsefe"nin ya da "düşünce"nin Türkiye özelindeki en büyük talihsizliği olarak değerlendirilebilecek olan "tarihsizlik/köksüzlük" oldu. Bu problem sebebiyle, İslam düşünce mirasının bir devamı olarak Selçuklu-Osmanlı'nın felsefi birikimine ve bu birikimin modern Batı felsefesiyle tanışması sonucu ortaya çıkan yeni durum ile bunun Cumhuriyet'e intikali sürecine dair bütünlüklü bir resmin bu sayıda ortaya konulabildiğini iddia etmek zor. Son on-on beş yılda bu problemin psikolojik olarak aşılması noktasında gelinen aşamaya, söz konusu tarihsizliği/köksüzlüğü gidermek üzere gerçekleştirilen nitelikli çalışmalar da eklenince, bu sürecin, ileride daha müttekâmil bir Türk Felsefe Tarihi sayısı çıkarmayı zorunlu kılacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Bu sayıda ilk olarak Ali Utku ve M. Cüneyt Kaya'nın ortak kaleme aldığı makalede Geç-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte felsefe tarihi yazımı meselesi ele alınıyor. Makalenin ilk bölümünde 1928 Harf İnkılabı öncesi kaleme alınmış tercüme ve telif ilk felsefe tarihi çalışmaları ve Darülfünun'daki kurumsal faaliyetler üzerinden felsefede tarih yazımı geleneğimizin sınırlı bir arkeolojisi, eleştirel bir değerlendirmesi sunuluyor. 1854 yılında Cricor Chumarian'ın François de Salignac de la Mothe Fénelon'dan tercüme ettiği *Evvel Zamânda A'zâmü's-şân Olan Feylesofların İmrâr Etmîş Oldukları Ömürlerinin İcmâlidir (Abrégé de La Vie des Plus Illustres Philosophes de L'Antiquité)* isimli antik felsefe tarihinden 1927-1928 yıllarında Mehmet İzzet ve Orhan Sadeddin'in Karl Vorlander'den tercüme ettikleri *Felsefe Tarihi*'ne (*Geschichte der Philosophie*) kadar, gerek gazete ve dergilerde tefrika edilen gerekse kitap olarak yayınlanan felsefe tarihlerinden hareketle Geç-Osmanlı felsefe tarihi çalışmaları değerlendirmeye tâbi tutuluyor. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Cumhuriyet döneminde felsefe ve felsefe tarihi arasındaki ilişkiye dair tartışmalardan hareketle 1933-2010 arasında kaleme alınan Latin harfli genel felsefe tarihleri üzerinden Cumhuriyet devri felsefe tarihi yazıcılığının ana özellikleri tespit edilerek değerlendiriliyor.

İshak Arslan'ın felsefeye giriş kitaplarına dair yazısı ise Cumhuriyet döneminde telif edilen *Felsefeye Giriş* kitaplarına, Türkiye Cumhuriyeti deneyiminin felsefe aynasındaki bir izdüşümü olarak bakmaya çalışıyor. Arslan'a göre bu inişli çıkışlı

serüven boyunca kafası karışık ve mütereddit görünen, ancak bir biçimde Türkçe düşünüp konuşmayı sürdüren bir zihniyetin içine düştüğü krizler, geçirdiği merhaleler ile siyasi, sosyal, kültürel ve dini açıdan yaşanan sancılı değişim süreci diğer disiplinler gibi doğal olarak *Felsefeye Giriş* metinlerine de çeşitli derecelerde yansıyor. Harf İnkılabından itibaren 1928-2012 yılları arasında yeni harflerle basılan ve başlığında doğrudan doğruya *Felsefeye Giriş* ibaresi bulunan veya anlamca aynı işlevi gören Cumhuriyet dönemi *Felsefeye Giriş* kitaplarının genel bir değerlendirilmesini amaçlayan yazıda, bu amaç doğrultusunda taranan ve telif-tercüme toplam sayısı yüzü aşan *Felsefeye Giriş* literatürünün standartlaşmış içeriği (önsöz ve 'içindekiler' kısmı, bölüm başlıkları, felsefenin tanımı, mahiyeti, insan hayatındaki yeri ve önemi, temel problemleri, ayrıldığı alt başlık ve disiplinleri) inceleniyor, Cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli dönemlerden geçerek şekillenen bu birikim kronolojik farklılıklar açısından dört dönemde, türsel farklılıklar açısından ise beş farklı grupta ele alınarak her grup için seçilen kitaplardan örnekler veriliyor.

Cumhuriyet döneminde İslam felsefesi alanında Türkçe kaleme alınan makaleler üzerinden bir değerlendirme sunan Atilla Arkan, son yıllarda İslam felsefesi alanındaki çalışmaların nitelik ve nicelik olarak artışındaki sebepler üzerinde durarak bunları analiz etmekte, ancak halen alanda bir şekilde hakimiyetini sürdüren pozitivist tarih anlayışının izlerini sürerek bunun yol açtığı eksikliklere dikkat çekmektedir. Arkan'a göre bu eksikliklerin başında Aristoteles'ten İslam felsefesine uzanan süreçte gelişen felsefi birikimin İslam felsefesi çalışmalarıyla ilişkisi gelirken, ikinci sırada ise klasik sonrası dönem olarak da adlandırılan 12. yüzyıl sonrasında İslam felsefesinin tarihî gelişimi yer almaktadır. Arkan makalesinin sonunda "tüketici" olmamak kaydıyla Cumhuriyet döneminde İslam felsefesi alanında kaleme alınmış telif ve tercüme makalelerin bir listesini veriyor.

Bilgi felsefesi alanında Türkiye'de kaleme alınan telif çalışmaları değerlendiren Nebi Mehdiyeve, Türkiye'de bilgi felsefesinin tarihi üzerine yaptığı değerlendirmelerin ardından incelediği metinlerin kavramsal analizini yapmakta, mevcut durum ve perspektifler bağlamında somut iddialara yer vermekte. Mehdiyev'e göre Türkiye'de bilgi felsefesi çalışmalarının önemli bir kısmının bilgi felsefesi tarihi araştırmalarından ibaret olması, tüm 20. yüzyıl boyunca belirli bir sistem ya da okulun ortaya çıkmadığını ve dahası, bu alanda yazı kaleme almış kişilerin yalnızca yüzde 6'sının teknik anlamda bilgi felsefesi uzmanı olarak nitelendirilebilecek vasıfları haiz olması, Türkiye'de bilgi felsefesi çalışmalarının problem çözmeden ziyade daha büyük bir probleme yol açtığını göstermekte. Mehdiyev'in bu noktadaki önerisi, bir disiplin olarak bilgi felsefesinin önemsenmesi ve eldeki dağınık literatürün yerini problem odaklı ve metodolojik açıdan sistemli çalışmalara bırakması gerektiği yönünde.

Hümeyra Özturan'ın kaleme aldığı ahlâk felsefesi literatürüne dair değerlendirmede Türkçe ahlâk felsefesi çalışmaları; felsefe sözlükleri, ansiklopedileri, ahlâk düşüncesine giriş ve ahlâk düşüncesi tarihi kitapları, konu ve filozof merkezli ahlâk felsefesi çalışmaları ile pratik ahlâka ilişkin yayınlar çerçevesinde, etik ve ahlâk terimlerinin kullanımı bakımından değerlendiriliyor. Söz konusu değerlendirmede ilk olarak etik teriminin, belli bir felsefe çevresi tarafından ahlâk ve ahlâk

felsefesi kavramlarından ayırt edilmek suretiyle, ahlâkın felsefî düzeyde araştırılmasını ifade eden yegane kavram olarak teklif edildiğini tespit eden Özturan, değerlendirmenin neticesinde, 1970'li yıllarda görünür hale gelip 80'li yıllarda daha ziyade tıp ahlâkı eserlerinde, 90'lı yıllardan itibaren de pek çok ahlâk felsefesi çalışmasında kullanılmaya başlanan etik teriminin, söz konusu ayırıma hiç de uymayan bir şekilde Türkçe literatürde yer aldığını iddia ediyor. Makalede ayrıca ahlâk teriminin normatif olduğu gerekçesiyle felsefî literatürün dışında kalması gerektiği iddiasını da yine mevcut literatür üzerinden tartışan Özturan, makalenin sonunda ek olarak "1928 Sonrası Türkçe Ahlâk Felsefesi Telifleri Bibliyografyası" sunuyor.

Türkiye'de son yıllarda özellikle İlahiyat Fakülteleri bünyesinde gözle görülür bir artış gösteren din felsefesine dair çalışmalar, Rahim Acar ve Fatma Yüce'nin ortak imzasını taşıyan makalede ele alınıyor. Türkiye'de din felsefesi alanındaki literatüre ilişkin bilgi vererek, çalışılan konular ve ilgi alanlarının izini takip etmeye çalışan yazarlar, değerlendirmelerini din felsefesi sahasında çalışan akademisyenlerin çalışmalarıyla sınırlandırıyorlar. Sahadaki bütün tartışmaları incelemekten öte belli başlı eğilimlere ve meselelere dikkat çeken Acar ve Yüce, din felsefesindeki klasik meselelerin yanı sıra, din felsefesi tasavvuru, din felsefesinin İslam düşüncesiyle bağlantısı ve tahlilî gelenek-Kıta Avrupası geleneği ayırımı gibi hususlarla ilgili literatüre de işaret ederek Türkiye'deki din felsefesi çalışmalarının akademik standartları ile ilgili problemlerin altını çiziyorlar.

Ayhan Bıçak'ın 20. yüzyıl süresince Türkiye'de önde gelen düşünürlerin tarih felsefesine ilişkin görüşlerini tanıtan ve bu bağlamda, F. Köprülü, Z. Gökalp, M. Göker, T. Mengüoğlu, N. Uygur, D. Özlem ve T. Duralı'nın görüşlerini değerlendiren yazısının ardından Kasım Küçükkalp, fenomenolojinin Türkiye serüvenine odaklanan çalışmasında, başlangıçtan günümüze söz konusu serüveninin ne şekilde cereyan ettiği, Türk felsefecilerinin fenomenolojiyi nasıl alımladıkları, fenomenoloji bağlamında Türkiye'de fenomenolojik diye nitelenebilecek bir geleneğin teşekkül edip etmediği, fenomenolojiye dair tasviri olanın ötesine geçebilecek özgün çalışmaların yapılıp yapılmadığı gibi sorulara odaklanıyor. Bu bağlamda, öncelikle kronolojik bir perspektifte olmak üzere, "İlk Yönelimler ve Fenomenolojinin Türkiye Serüveninin Başlangıcı" başlığında Türkiye'de fenomenolojiye yönelik ilk çalışmalar ve söz konusu çalışmaların nasıl bir muhtevaya sahip olduklarını ele alan Küçükkalp, daha sonra "Fenomenolojinin Türkiye Serüveninin Tekâmülü (Telif Çalışmalar Dönemi)" başlığında bizzat fenomenolojiye dair kitap düzeyinde çalışma ortaya koymuş olan felsefecilerin çalışmalarını tanıtır ve son olarak, "Günümüz Türk Felsefesinde Fenomenolojinin Konumu ve Fenomenolojiye Dair Yapılan Çalışmalar" başlığında günümüz Türk akademisinde fenomenolojiye dair ne tür çalışmaların kaleme alınmış olduğunu inceliyor. Küçükkalp'in tespitlerine göre, Türk felsefesinde fenomenolojiye yönelik adeta fenomenolojinin başlangıç dönemiyle paralellik arz eden bir yöneliş olmakla birlikte, ortaya konulan çalışmaların yekünü birkaç kitap, 20 kadar makale ve küçük çaplı çevirilerden müteşekkildir. Kuşkusuz fenomenolojinin Türkiye'deki alınması açısından son derece önemli olmakla birlikte, Küçükkalp'e göre özellikle

Husserl'in temel kitaplarının dahi Türkçeye çevrilmediği dikkate alındığında, bu çalışmaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Türk düşünce dünyasının çeşitli yönlerini özellikle son on beş yılda ciddi olarak etkileyen hermenötik gelenek Yakup Kahraman'ın çalışmasında değerlendiriliyor. Modern Türk düşüncesinde hermenötiğin gelişim sürecini iki bölüme ayıran Kahraman, birinci evrenin evrensel değerler adı altında farklı yaşam gerçekliklerini yok sayarak Batı yaşam tarzını dayatan pozitivist paradigmaya karşı olan eleştiriler ve farklı yaşam gerçekliklerini kendi mecrasında anlama teşebbüslerinin yer aldığı konumlandırma çabası olduğunu; hermenötiğin gelişimindeki ikinci evrenin ise anlamlandırma çabası denebilecek pozitivist paradigmanın etkisini yitirmesi, liberal, çok yönlü eğilimleri içerisinde barındıran toplum yapısına doğru gidiş sürecinde ortaya çıkan sorunları anlamak ve çözüm yolları geliştirmek için çeşitli hermenötik yaklaşımların teorik zemininin alındığı günümüzdeki yaklaşımlar olduğunu belirtiyor. Kahraman'a göre hermenötiğin düşünce geleneğimizdeki mecrası bize göstermektedir ki, aydınlanmacı ve bilimci yaklaşım sonucu ortaya çıkan pozitivist bilincin etkisi azaldıkça ontolojik anlama için verimli bir zemin meydana gelmektedir.

Bergsonculuğun Türkiye'ye girişini ve Türk felsefe çevrelerindeki etkisini inceleyen Yakup Yıldız, 20. yüzyılın başından itibaren Türk fikir hayatına girmeye başlayan bu akımın Osmanlı-Türk modernleşmesi çerçevesinde materyalizm ve pozitivism istikametinde gelişme gösteren felsefeleşme sürecine erken bir reaksiyon olarak doğduğunu, bu sistemin ana kavramlarının kimi zaman sosyal, siyasi ve kültürel problemlerin çözümü için araçsallaştırıldığını belirtiyor. Yıldız'a göre Bergsonculuk *Dergâh* çevresi ve Mustafa Şekip Tunç vasıtasıyla Türk fikir hayatında temsil edilen bir akım haline gelmiş ve Bergsonculuk bu süreçte yalnızca ithal edilmemiş, yeniden yorumlanarak yerel şartlara uyumlu bir düşünce sistemi haline getirilmeye çalışılmıştır.

Türkçe felsefe sözlükleriyle ilgili bu sayıda iki çalışmaya yer veriyoruz. Baha Tevfik ve arkadaşlarının hazırladığı *Felsefe Kâmûsu*'ndan günümüze, Geç-Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde kaleme alınmış telif ve tercüme felsefe sözlükleri ile İstilahât-ı İlmiyye Encümeni'ndeki ve Türk Dil Kurumu'ndaki kurumsal faaliyetler üzerinden felsefe alanında yapılan terim ve sözlük çalışmalarının sınırlı bir arkeolojisini, eleştirel bir değerlendirmesini sunan Ali Utku'nun yazısının ardından Recep Alpyağıl, Türkçede, Latin harfleriyle yazılan ilk iki felsefe sözlüğünü irdeliyor. Tarihsel olarak, ilk felsefe sözlüğünü 1932 yılında Namdar Rahmi Karatay tarafından kaleme alınan *Felsefi Meslekler Vokabüleri* şeklinde tespit eden Alpyağıl'a göre bu çalışma, ayrıca, İsmail Fenni'nin *Lûgatçe-i Felsefe*'sinden sonra yazılan ikinci tam felsefe sözlüğü olma vasfını taşımakta. İkinci felsefe sözlüğü ise Haydar Tolun'un, 1934'te yazdığı *Felsefe Vokabüleri* adlı eseri. Alpyağıl, yazıldığı günden bu yana Türkiye'deki felsefe çalışmalarında neredeyse tamamen unutulmuş görünen bu eseri felsefe meraklılarına tanıtıyor.

Tanzimat sonrasında başlayıp özellikle Meşrutiyet sonrası büyük bir artış gösteren süreli yayınların Türkiye serüveninde felsefenin nasıl bir yere sahip olduğu sorusunu Cahid Şenel ayrıntılı çalışmasında değerlendiriyor. Osmanlı'da süreli

yayınların ortaya çıkışından günümüze değin felsefe dergilerinin açıklamalı bir bibliyografyasına yer veren Şenel, Osmanlı özelinde matbaa ve dolayısıyla süreli yayınların seyrinin Batı'dakinden farklı olduğuna dikkat çekerek, bunların kamuoyu oluşturmanın yanında Osmanlı son döneminin düşünce hayatının izlenebildiği en önemli mecra olarak karşımızda durduğunu belirtiyor. Şenel'e göre yaklaşık iki asırlık süreli yayın geçmişine bakıldığında, özellikle düşünce ağırlıklı yayınların kısa süreli olarak tezahür ettiği görülmektedir. Bir-iki sayı çıktıktan sonra ya da bir-iki yıl içinde yayın hayatına veda eden pek çok dergiye rastlamak mümkündür. Bu durum günümüzde de pek farklı değildir; yayın çeşidi ve sayısı itibarıyla göz dolduran bir zenginliğe rağmen uzun soluklu/süreli gelenek oluşturan dergi-gazete sayısı yazık ki azdır. Ancak dergiler bu anlamda gazetelerden daha 'ciddi' yazıları barındırma imkanına sahip oldukları için düşünce tarihçelerinin vazgeçilmez kaynakları arasında yer almaktadır. Şenel, çalışmasının hedefini, sadece düşüncenin süreli yayınlar aracılığıyla aktarımına işaret etmek amacıyla bir bibliyografya hazırlayarak daha sonraki muhtemel çalışmaların yoluna ışık tutmak olduğunu özellikle vurguluyor.

Türkiye'deki felsefi faaliyetleri ve ortamı değerlendirmek açısından süreli yayınlar yanında önemli bir mecra da kurumsal yapılar, yani dernek ve cemiyetler. Birden çok kişinin kendi istekleriyle belli bir amaç doğrultusunda bir araya gelerek oluşturdukları bir örgütlenme biçimi olarak tanımlanabilen cemiyetler/dernekler, kültürel ve düşünsel bilinçlenmenin bir göstergesidirler. Avrupa'da cemiyetleşme hareketlerinin bilim ve kültürde meydana gelen reformların akabinde ortaya çıktığı bilinmektedir. Osmanlı'dan günümüze felsefe cemiyetleri/derneklerini inceleyen Emel Koç, Batı'da görülen bu cemiyetleşme hareketlerinin modernleşme çabası içindeki Osmanlı'ya da yansımış olduğunu, özellikle II. Meşrutiyet döneminde 1909 Dernekler Kanunu'nun sağladığı hukuki imkanlarla felsefe ve bilim cemiyetlerinde olduğu gibi mesleki cemiyet sayısında da artış gözlemlendiğini belirtiyor. Koç, bu çalışmasında Osmanlı'dan günümüze felsefe cemiyetlerini ve onların etkinliklerini ele alırken aynı zamanda ülkemizde felsefenin kurumsallaşması sürecine de dikkat çekiyor.

Türk felsefe hayatına büyük katkı sağlamış üç isme dair monografik/analitik çalışmalara da bu sayımızda yer veriyoruz. Mehmet Vural felsefe ve düşünce tarihi alanında çalışmalarıyla ün kazanan Hilmi Ziya Ülken'in Türkiye'de felsefe çalışmalarına katkılarını ortaya koymaya çalışıyor. Bu bağlamda Ülken'in Anadoluçuluk akımı içerisindeki çalışmaları, bir felsefe dili ve geleneğini oluşturma çabaları ile Türk düşünce tarihi projesindeki konumuna değinen Vural, ayrıca onun Türkiye'de felsefenin kurumsallaşmasındaki etkileri, toplumsal sorunlara çözüm önerileri, üniversite içi ve dışındaki faaliyetlerine dikkat çekiyor. Telif, tercüme, tebliğ, makale ve köşe yazılarıyla, toplumsal duyarlılık çerçevesinde Türk hümanizması ve Türk rönesansı oluşturmak arzusuyla ortaya koyduğu felsefi görüşlerini irdeliyor ve çok yönlü bir düşünce adamı olan Ülken'in Türkiye'de felsefi faaliyetlerin yürütülmesi ve felsefi bir zeminin oluşmasında gayret ve emeklerini değerlendiriyor.

Felsefi antropoloji dendiğinde akla gelen ilk isim olan Takiyettin Mengüşoğlu ise Yaylagül Ceran'ın çalışmasında ele alınmıyor. Ceran'a göre Türkiye'de felsefi antropoloji çalışmalarının temelini atan Mengüşoğlu, bağlı olduğu Batı felsefe geleneğini bir boyutuyla aşmakta ve insanı bizzat kendi yapıp-etmelerinde ve imkanlarında var kılan bir felsefi antropolojinin temellerini atmaktadır. Böylece bu soruları-disiplini ilk olarak Türkiye'de Türkçede felsefenin gündemine yerleştiren Mengüşoğlu'ndan sonra, Ceran'ın tespitlerine göre felsefi antropoloji alanında kaynakları ve temelleri açısından bir gelenek oluşturulamamış ve Türkiye'de felsefenin gündemi felsefi antropoloji açısından dönüştürülemedi. Ceran makalesinde, Mengüşoğlu'nun hayatını, temellendirmeye çalıştığı 'felsefi antropoloji'nin sınırlarını ve felsefi tecrübelerini-sorularını incelemekte ve ardından bu bağlamda Türkiye'de Türkçede felsefenin gündeminde yerini bulamayan felsefi antropoloji alanında yaşanan kırılmaları ve dönüşümleri irdelemekte.

Türkiye'de felsefi bir disiplin olarak estetiğin en önemli ismi olarak görülen İsmail Tunali ise Ayşe Taşkent'in çalışmasında irdeleniyor. Taşkent makalesinde Tunali'ya kadar olan süreci estetik düşüncenin kurumsallaşması için bir hazırlık aşaması olarak değerlendirerek edebiyata ilişkin dönemsel ya da kronolojik tasnifleri "*bediiyat*" başlığı altında inceliyor. Estetik varlık alanını ve bu varlığın içine aldığı soruları araştırmanın felsefi bir araştırma olduğundan yola çıkılarak, Türkiye'de felsefi estetiği kuran ve kurumsallaştıran İsmail Tunali'nin estetik düşüncesi "İsmail Tunali ve Felsefi Estetik" başlığı altında Taşkent tarafından ayrıntılı bir şekilde ortaya konuluyor.

Bu sayıda mülakat geleneğimizi Doğan Özlem ve Mahmut Kaya ile gerçekleştirdiğimiz söyleşilerle sürdürdük. Doğan Özlem ile hayat hikayesi bağlamında Türkiye'de felsefenin gelişim tarihini ve özellikle hermenötik geleneğin Türkiye'deki serüvenini konuştuk. Mahmut Kaya ile de hayatı çerçevesinde Türkiye'deki İslam felsefesi çalışmalarının dünü, bugünü ve yarını hakkında verimli bir söyleşi gerçekleştirdik.

Sunuş yazısının başında belirttiğimiz birtakım sebepler dolayısıyla bu sayıda yer vermeyi planladığımız ancak bu planımızı gerçekleştirme imkanı bulamadığımız bazı konular oldu. Mesela mantık ve siyaset felsefesi alanlarındaki Türkçe literatürü değerlendiren yazılar sayfalarımızda maalesef yer alamadı. Varoluşçuluğun Türkiye'deki felsefe çalışmalarına yansımaları ele alan bir yazıya yer vermeyi gerçekten çok arzu etmiştik... Selçuklu-Osmanlı dönemi felsefesine dair Osmanlı'nın son döneminden günümüze uzanan süreçte oluşmuş algıları eleştirel bir şekilde inceleyecek bir yazı olsaydı, bu sayı daha "mükemmel" olurdu.

Türk Felsefe Tarihi'ni konu edindiğimiz bu sayıda yazıları bulunan ve söyleşi yapılan bütün hocalarımıza ve derginin ortaya çıkmasında büyük payı olan sayı editörümüz Doç. Dr. Cüneyt Kaya'ya bilhassa teşekkür ediyoruz. İlaveten; danışma ve yayın kuruluna, makale hakemlerine, ajans görevlilerine, redaksiyon ve tercüme ekibine ve tüm bu süreçleri takip eden Serhat Aslaner'e de teşekkürü borç biliriz.

TALİD'in, katılmanızı ve katkılarınızı beklediğimiz, yolculuğu İslamî ilimler literatürünün ele alınacağı sayı(lar)la devam edecek. Görüşmek dileği ile...